

<http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em5/content/08slvdop.htm> (29.10.2012). – The name from the screen.

9. Sikora Y. B. The usage of information and communication technologies in the system of applied mathematical preparation of future informatics specialists [Electronic resource] / Y. B. Sikora // Information technology and learning tools. – 2011. – № 1 (21). – Mode of access: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/400#.Uh8mZOXIZYx> (29.10.2012). – The name from the screen.

10. Website [Electronic resource]. – Mode of access: <http://en.wikipedia.org/wiki/Website> (29.10.2012). – The name from the screen.

11. Yasko A. Potential teaching resource of the Internet [Electronic resource] / A. Yasko // Humanizing of educational process. – 2011. – Issue. LVI. – Mode of access: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2011_56/26.pdf (29.10.2012). – The name from the screen.

Горбачевська О.П.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Використання інформаційних технологій в процесі підготовки майбутніх викладачів філологічних спеціальностей

У нинішній час українська освіта стоїть на порозі кардинальних змін, пов'язаних з інформатизацією практично всіх галузей людської діяльності. Важливою задачею на цьому шляху є залучення новітніх інноваційних технологій в навчальний процес ВНЗ, що дозволить переформувати навчальний процес і наблизити його до сучасного рівня розвитку науки і виробництва. Однією з нинішніх проблем розвитку освітньої галузі є впровадження інновацій на базі застосування інформаційних технологій (ІТ). І якщо в процесі підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей рівень використання ІТ задовільний, то стан застосування ІТ в процесі підготовки майбутніх фахівців філологічних спеціальностей потребує більш детальної уваги. Це пов'язано з традиційною професійною орієнтацією більшості нинішніх випускників шкіл на гуманітарний профіль і одночасним нехтуванням інформаційно-математичними та природничими напрямками підготовки вже на рівні середньої освіти (оцінка за показниками конкурсу вступників до вищих навчальних закладів).

Сьогодні особливої уваги заслуговує проблема підготовки висококваліфікованих фахівців, що сприятиме інтеграції суспільства в сучасне наукове та соціально-економічне середовище. Актуальною задачею стає покращення освітнього процесу, формування у майбутніх фахівців ряду професійних компетентностей. Вбудовування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в навчальне середовище значно розширить можливості використання методичної бази навчання дисциплін та організації самого процесу навчання.

Розвиток освітньої галузі передбачає пошук удосконалених методів та засобів навчання. Очевидно, що навчання з використанням інформаційних технологій значно перевищує можливості навчання з використанням класичної методичної бази. Так, впровадження ІКТ в навчальний процес під час підготовки майбутніх викладачів філологічних спеціальностей уможливорює індивідуальні, особистісно-орієнтовані, професійно-орієнтовані підходи, активізацію пізнавальної діяльності, самонавчання, розвиток особистості майбутнього фахівця.

Зазначимо, що інноваційними технологіями в освіті вважаються такі методи та заходи виховної та навчальної роботи, які базуються на новітніх наукових розробках. В навчально-виховному процесі інноваційні технології включають сукупність різних прийомів, методів, таких як: особистісно-орієнтоване навчання, модульний підхід до організації навчання, конструктивізм, проектний метод, проблемне навчання, групове і парне навчання. Науковці вже активно обговорюють та досліджують ряд компетентностей, якими повинні володіти майбутні викладачі як середнього навчального закладу, так і викладачі вищої школи. Це мотивовано стрімким впровадженням інформаційних технологій майже у всі сфери діяльності сучасної людини. Інноваційна діяльність педагога включає налаштованість вчителя до креативних прийомів, а саме: спроможність та готовність до використання новітніх методик навчання, вміння експериментувати та аналізувати свою роботу, знання інформаційних технологій та способів їх раціонального застосування у педагогічній діяльності.

З іншого боку, вміння педагогів застосовувати сучасні ІКТ в професійній діяльності дозволить підвищити не тільки інтерес студентів до занять, але й ефективність освітнього процесу в цілому. Ґрунтуючись на принципах активності й самостійності, у майбутніх вчителів стимулюються розвивальні та пізнавальні якості під час навчання, тут ІКТ виступають рушійною силою та знаряддям до пошуку нових знань та досягнень в майбутній професії.

Розглянемо особливості використання сучасних ІКТ викладачами філологічних спеціальностей в професійній діяльності. Аналіз досвіду використання ІКТ в навчальному процесі викладачами університету дозволяє стверджувати про їх позитивний вплив на об'єкт навчання. Проведені науковцями дослідження (В. Ю. Биков [1], Н. В. Морзе [8], Л. А. Карташова [5] та ін.) свідчить про те, що викладачі природничих дисциплін частіше застосовують ІКТ в педагогічній практиці, ніж викладачі філологічних спеціальностей. Тим не менше, науковцями визначена доцільність і необхідність впровадження ІКТ в навчально-методичну роботу викладачів університету гуманітарного профілю. Це обумовлено необхідністю застосування інформаційних технологій викладачами університетів для оформлення документів, написання навчальних планів, друкування, сканування, пошуку необхідних відомостей вирішення різних технічних проблем.

Дослідження проблеми використання ІКТ викладачами філологічних спеціальностей дозволяє зробити припущення, що володіння інформатичними знаннями більш необхідні саме викладачам філологічних спеціальностей, ніж навіть викладачам природничих спеціальностей. Наведемо деякі приклади, на основі яких можна зробити таке припущення. По-перше, викладачі філологічних спеціальностей працюють з іноземцями, які прибули до нашої країни на навчання (отримання вищої професійної освіти), тому навчання таких студентів значно відмінне від традиційного навчання в університеті. Мається на увазі, що іноземним студентам необхідно значно більше уваги та допомоги зі сторони викладачів університету, тому ІКТ виступають засобом для дистанційних контактів з такими студентами. Проблеми підготовки майбутніх викладачів філологічних дисциплін розглядаються більш детально, оскільки є припущення, що випускники (магістри) можуть працювати з групами студентів-іноземців на підготовчому факультеті університету, виникає потреба в забезпеченні ІКТ-готовності майбутніх викладачів філологічних дисциплін та забезпечення їх полікультурною освітою.

Для викладачів філологічних дисциплін доцільно поставити ряд вимог щодо володіння базовими інформатичними знаннями. Ці знання необхідні для розгорнутої роботи, розширення методичної бази навчання, дистанційного контакту зі студентами, що пояснюється необхідністю переходу на якісно новий рівень методичних систем навчання дисциплін. Педагогам доцільно проводити навчально-дослідницьку роботу з питань методичної роботи щодо методики навчання дисципліни з використанням сучасних ІКТ в навчальному процесі.

На першій стадії процесу навчання бажано педагогу створювати умови, щоб студенти – майбутні викладачі, самостійно могли використовувати ІКТ. Наприклад, здійснювати переклад текстів за допомогою електронних словників, прослуховування аудіо та відео матеріалів, створювати творчі завдання тощо.

Для вирішення таких питань необхідно, щоб педагог володів певною системою професійних компетентностей, що є основою досягнення поставлених педагогічних цілей в навчально-виховному процесі. Ключові компетентності педагога, володіння якими забезпечує плідну роботу в професійній діяльності, це:

- педагогічний, гуманний підхід до учнів, педагогічне спостереження, спроможність побачити та розв'язати проблему;
- здатність оцінити психологічну атмосферу в групі (учнівському колективі), налаштованість до роботи, спроможність та зацікавленість до навчання;
- здатність вирішувати організаційні та методичні питання щодо навчально-виховного процесу учнів;
- вміння педагога здійснювати моніторинг власних знань, збагачення лекційного та практичного матеріалу, аналізувати новаторський та власний досвід роботи стосовно навчання і виховання учнів;
- розуміння психологічних та емоційних станів, що виникають в учнів певної вікової категорії, їхніх індивідуальних особливостей;
- знання, уміння та навички використовувати ІКТ саме для вирішення робочих ситуацій;
- уміння розвивати пізнавальну самостійність учнів під час навчання, плекати почуття патріотизму та любові до батьківщини, відчуття громадянської гідності, залучення до заходів, спрямованих на збереження навколишнього середовища, природи;
- вміння виховувати в учнів почуттів бережного ставлення до загальнолюдських цінностей, роз'яснювати гігієнічну та здоров'язберігаючу функції експлуатації комп'ютера та мережі Інтернет.

Методична база в поєднанні з ІКТ застосовується вчителями багатьох дисциплін, на основі чого з'являються нові дидактичні засоби навчання, такі як електронні підручники, мультимедійні презентації, дистанційні курси та ін. Науковцями вже активно досліджуються питання використання хмарних та грид-технологій на факультетах природничих наук. Безпосередньо аналізується матеріальна та технічна бази забезпечення використання такого виду технологій у навчальному

процесі. Дослідниками проаналізовано психолого-педагогічних аспектів впровадження хмарних та грид-технологій в навчально-виховний процес. Визначальним є те, що використання такого виду інновацій дає змогу проектувати навчально-наукову платформу для розв'язування наукових та експериментальних задач. Організація навчально-виховного процесу потребує певних знань та зусиль зі сторони викладацького складу та психологічної налаштованості студентів до праці в якісно новому режимі [2]. Вбудовування такого виду інноваційних технологій в навчальне середовище дозволяє побудувати освітню національну GRID-інфраструктуру для забезпечення наукових досліджень та експериментів.

Розглянемо стан застосування інноваційних технологій вчителями-філологами в навчально-виховному процесі. Останнім часом вже багато навчальних закладів створили власні курси дистанційного навчання. В роботі [6] визначено роль і місце застосування інформаційних технологій майбутніми вчителями філологічних спеціальностей, а також види використання різних технологій (інформаційних, комп'ютерних, Інтернет-технологій, E-mail-технологій, мультимедіа та ін.).

Наприклад, розроблено сайти шкіл, які активно користуються дистанційними курсами навчання (<http://dl.kharkiv.edu/>, <http://elaz.wikispaces.com/>, http://school67.edu.kh.ua/distancejne_navchannya/ та багато інших). Це сайти, де розміщуються вже розроблені методичні настанови щодо навчання дисциплін природничо-математичного та філологічного циклів. На таких сайтах можуть міститися вже розроблені уроки в електронному поданні (математика, фізика, біологія, інформатика, мова та література, іноземні мови та ін.).

Задачею викладача філолога є постійне відслідковування нових законопроектів щодо організації освітнього середовища, виконувати державні цільові програми, спрямовані на удосконалення навчального процесу в освітніх закладах. Наприклад, відвідування урядових сайтів, де містяться необхідні відомості:

<http://www.mon.gov.ua> – сайт МОН;

<http://www.iitzo.gov.ua> – інститут інноваційних технологій і змісту освіти;

<http://www.naps.gov.ua> – Академія педагогічних наук України.

Дослідниками (Н.М. Дементієвська, Н.В. Морзе) вже визначені рівні готовності вчителів до використання ІКТ в педагогічній діяльності, а саме: початковий рівень, рівень активного користувача, експерта, кожному з рівнів притаманні відповідні характеристики [8]. Суть в тому, щоб майбутні вчителі навчалися комплексно використовувати педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології в освітній діяльності.

В процесі аналізу публікацій було виявлено, що використання інноваційних технологій вчителями-філологами в професійній діяльності описується саме такими явищами:

1) За останні роки вже видно динаміку розвитку застосування різного роду інноваційних технологій вчителями-філологами, що супроводжується активним використанням мультимедійних дошок під час занять, презентаціями, електронними зображеннями тощо. Поступове впровадження інформаційних технологій в навчальний процес поповнює методичні системи навчання дисциплін новими складовими.

2) Вчителі, які працюють в загальноосвітніх закладах навчання мають неоднорідні професійні рівні сформованості готовності до використання інформаційних технологій в освітньому процесі. Тут мається на увазі, що вчителі не мають загальної структури, методології використання інноваційних технологій під час уроків, тому в зв'язку з такою ситуацією виникає ряд проблем. Пояснюється це тим, що кожний викладач володіє певним особистим рівнем знань щодо використання комп'ютера в навчальному процесі.

3) Категорія вчителів, у яких явно відсутні ознаки сформованої готовності до використання інноваційних технологій в педагогічній діяльності, можливо у них сформовані загальні уявлення щодо застосування інновацій, але вони не спроможні самостійно їх використовувати у навчально-виховному процесі. Частіше всього це педагоги, які не вважають за необхідне використовувати інформаційні технології під час своїх занять.

4) Педагоги, які знають як можна застосовувати інноваційні технології, але поки не можуть виявити дидактичний потенціал інновацій, що пояснюється нераціональним їх застосуванням під час занять. Епізодичне використання інновацій пояснюється тим, що викладачі не можуть методично обгрунтовано користуватись інноваціями в професійній діяльності.

5) Вчителі, які застосовують інноваційні технології тільки під час відкритих уроків, заходів, але не мають звички до системного застосування інновацій. Дуже поширене явище для багатьох викладачів, оскільки підготовка уроку з використанням інформаційних технологій потребує додаткового часу та зусиль.

6) Категорія педагогів, які охоче йдуть на педагогічний експеримент і відкрито заявляють про свої знання та недоліки в інноваційній діяльності навчання. На порозі нових змін вже більша частина викладачів зацікавлені в оновленні методичної бази навчання дисциплін.

7) Найменш широка категорія викладачів з високим рівнем сформованості готовності до використання інновацій, в яких є особистий орієнтир до удосконалення професійних якостей в роботі. Педагоги, які бачать сенс свого життя в педагогічній роботі, проводять колективну роботу з учнями, батьками, завжди готові прийняти нові зміни життя та системи освіти.

Розглянемо ключові інформаційні засоби, якими повинен володіти майбутній фахівець-філолог в професійній діяльності:

- володіння базовими знаннями комп'ютерних програм;
- використання Інтернет ресурсів для здійснення навчально-пошукових робіт;
- вміння користуватися блогами, сайтами для обміну повідомленнями з іншими фахівцями та науковцями;
- робота з електронними зображеннями, підручниками, словниками, хрестоматіями та електронними носіями навчальних матеріалів;
- підготовка навчального матеріалу (створення, друкування, сканування, редагування), що включає розроблення лекцій з використанням мультимедійних презентацій, відеофрагментів для підтримки навчально-пізнавальної діяльності, живого спілкування зі студентами;
- самостійне, авторське створення та демонстрування мультимедійних презентацій з використанням системи MS PowerPoint для проведення занять [3].

Слід відзначити ряд позитивних моментів використання інформаційних технологій майбутніми вчителями-філологами, а також ряд проблем, що виникають під час підготовки майбутніх педагогів до використання засобів ІКТ. С. С. Данилюк [4] показав певні переваги та недоліки використання інформаційних технологій майбутніми вчителями-філологами. Автор зазначає, що існує ряд переваг: 1) індивідуалізація навчання; 2) можливість дистанційної комп'ютерної підтримки самостійної роботи майбутніх вчителів-філологів; 3) можливість використовувати нові методи і засоби навчання. Прогнозовані недоліки використання інформаційних технологій майбутніми вчителями-філологами: 1) нерациональне використання комп'ютерної техніки під час навчання; 2) обмеження міжособистісної взаємодії; 3) скорочення часу на соціальну взаємодію, обмеження спілкування; 4) розвиток формального ставлення до навчання; 5) загроза для здоров'я учасників навчально-виховного процесу. Звідси слідує висновок про необхідність розроблювати та впроваджувати ряд нових завдань в навчально-пізнавальну діяльність майбутніх вчителів філологів, але тільки за умови ліквідації ряду недоліків використання інформаційних технологій в освітньому середовищі.

Наразді з цим, слід відзначити недостатній розвиток матеріально-технічної бази університетів, хоча за державною цільовою програмою «Сто відсотків» до 2015 року всі освітні установи повинні бути забезпечені комп'ютерною технікою, а викладачі повинні опанувати та повноцінно застосовувати інформаційні технології в професійній діяльності. Так до цих пір мультимедійна дошка в університеті це швидше рідкісний екземпляр, ніж засіб навчання.

На основі вище перерахованого можна зробити висновок, що робота педагогів включає ряд вимог щодо системи їхніх професійних компетентностей. Багатогранність роботи формується в особистому ставленні вчителя до сучасних проблем, вимог суспільства. Формування у дитини шкільного віку якостей відповідальності, заохочення до навчання, розвитку, стійкої громадської позиції, любові до рідної землі – всі настанови і повчання йдуть з уст вчителя. Тому задача сьогодення полягає в виховуванні майбутнього вчителя ще зі шкільної партії.

Професійна діяльність педагога потребує наявності специфічних характеристик, таких як: педагог-новатор (вміння застосовувати на практиці власні та інші інноваційні технології); педагог-науковець (вміння аналізувати та розроблювати методики); організатор, менеджер (організація учнівського колективу та методи управління); артист (вміння перевтілюватись, володіння чарівним шармом). Постійна робота педагога над професійними якостями змушує вдаватися до синтезу методичних та організаторських методів навчання учнів.

З врахуванням всіх зазначених елементів опанування та використання ІКТ майбутніми вчителями-філологами слідує висновок, що педагог проектує навчальне середовище, створюючи індивідуально-освітню, творчу та практично-дослідницьку роботу. Уміння викладача добирати правильні й цікаві методи та засоби навчання спонукують до заохочення учнів до навчання.

Література

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти: огляд [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання – 2010. – №1(15). – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/25/13#.VLfShNKsXnA>

2. Горбачевська О. П., Драган Г. С., Егоров С. В., Лапінський В. В., Сподарець Д. В. Хмарні та ґрід-технології у навчальному процесі університетів // Вища освіта України. Т. III. – Київ – Кіровоград, 2014. – С. 143-153.
3. Горбачевська О. П. Визначення ІТ-готовності майбутніх фахівців в процесі навчання в класичному університеті з урахуванням фахового напрямку / О. П. Горбачевська, Комп'ютер в школі та сім'ї. – №2. – 2014. – С. 32.
4. Данилюк С. С. Переваги та недоліки використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів: огляд [Електронний ресурс] / С. С. Данилюк // Інформаційні технології і засоби навчання – 2012. – №2 (28). – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/639/496#.VL5rjdKsXnA>
5. Карташова Л. А. Особистісно-орієнтована система навчання основ інформаційних технологій в процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Л. А. Карташова; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2004.
6. Кубрак С. В. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутнього вчителя філологічного профілю засобами інформаційних технологій : дис. : канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Жит. держ. ун-т ім. І. Франка. Ж., 2012. – 9 с.
7. Лапінський В. В. Навчальне середовище нового покоління та його складові // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наукових праць / Педрада. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – № 6 (13). – С. 26-32.
8. Морзе Н.В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом у навчанні? / Н.В. Морзе, Комп'ютер в школі та сім'ї. – №6. – 2010. – С. 12.